

Zarys dziejów pierwszej w kraju uniwersyteckiej stomatologii dziecięcej Akademii Medycznej w Warszawie.

Część I

**Maria Szpringer-Nodzak, Lucyna Augustyniak, Jadwiga Janicha,
Dorota Olczak-Kowalczyk**

Zakład Stomatologii Dziecięcej Instytutu Stomatologii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego
Kierownik Zakładu: dr hab. med. Dorota Olczak-Kowalczyk

Streszczenie:

Prezentujemy historię Zakładu Stomatologii Dziecięcej od momentu powstania w 1951 r. do chwili obecnej. Pierwszym kierownikiem i założycielem Zakładu był profesor dr hab. med. Janusz Krzywicki, następnie kierowała Zakładem dr Jadwiga Polakowa a od 1953 roku doc. dr hab. med. Katarzyna Grodzka. Kolejnymi kierownikami byli prof. dr hab. med. Maria Szpringer-Nodzak, dr med. Aleksander Remiszewski i obecnie dr hab. med. Dorota Olczak-Kowalczyk. Zawarto informacje o pracownikach Zakładu i opisano działalność usługową placówki. W kolejnych pracach będzie przedstawiona praca naukowa, dydaktyka, habilitacje, prace doktorskie i wydawnictwa Zakładu.

Stomatologia dziecięca jako dyscyplina akademicka powstała jako pierwsza w kraju w 1951 roku przy Zakładzie Stomatologii Zachowawczej Akademii Medycznej w Warszawie pod nazwą Poliklinika Stomatologiczna dla Dzieci, staraniem profesora Janusza Krzywickiego, który od początku jej istnienia do 1970 roku był kierownikiem tej placówki.

Kolejne placówki stomatologii dziecięcej, jako dyscypliny akademickie powstawały w poszczególnych uczelniach stopniowo:

Profesor dr hab. Janusz Krzywicki – założyciel i pierwszy kierownik Zakładu Stomatologii Dziecięcej

- po 11 latach, w 1962 roku, została utworzona druga jednostka stomatologii dziecięcej w Akademii Medycznej w Łodzi,
- w 1963 roku w AM w Krakowie,
- w 1968 roku w AM w Poznaniu,
- w 1972 roku w AM w Białymstoku,
- w 1973 roku w AM w Gdańsku,
- w 1978 roku w AM w Zabrze,
- w 1981 roku w AM w Lublinie,
- w 1991 roku w AM w Szczecinie,
- w 1993 roku w AM we Wrocławiu.

Zadaniem tej pierwszej i jedynej placówki w kraju – Polikliniki Stomatologicznej dla Dzieci w Warszawie przy ul. Miodowej 18 – była nie tylko praca usługowa świadczona małym pacjentom, lecz również opracowanie programu nauczania tego nowego przedmiotu dla studentów stomatologii. Na personelu zatrudnionym w tej placówce spoczywał również obowiązek wypracowania nowoczesnych metod leczniczych, gdyż stomatologia dziecięca jako dziedzina stomatologii dotychczas nie istniała. Trzeba pamiętać, że w tym okresie brak było dostępu do klinik stomatologii dziecięcej za granicą. Brak było również łatwego dostępu do piśmiennictwa z ośrodków naukowych o światowym standardzie. Dlatego pierwsze lata pracy zawodowej były poświęcone zmaganiom z rzeczywistością, czyli z leczeniem uzębienia małych pacjentów i wypracowaniem odpowiednich metod postępowania.

Warunki lokalowe i sprzętowe utworzonej Polikliniki Stomatologicznej dla Dzieci Akademii Medycznej w Warszawie były bardzo skromne, co wynikało głównie z ogromnego zniszczenia miasta w czasie Powstania Warszawskiego. Placówka posiadała dwa stanowiska pracy w gabinecie zabiegów zachowawczych, jedno stanowisko pracy w gabinecie zabiegów chirurgicznych, jedno stanowisko pracy w gabinecie ortodontycznym oraz pracownię ortodontyczną.

Mimo tak skromnych warunków lokalowych i sprzętowych w Poliklinice Stomatologicznej dla Dzieci, lekarze nieśli pomoc najmłodszym pacjentom pozbawionym wówczas opieki stomatologicznej, a kompleksową opieką zostały objęte dzieci z czterech warszawskich przedszkoli usytuowanych w pobliżu Zakładu. Stanowiły one doskonałą bazę pacjentów zdyscyplinowanych dla studentów stomatologii na zajęciach klinicznych. Niejednokrotnie trafiali też do Polikliniki mali pacjenci z bardzo odległych okolic kraju, obciążeni różnymi rzadko występującymi zespołami chorobowymi uwarunkowanymi genetycznie oraz pacjenci z pourazowymi uszkodzeniami zębów, co później znajdowało wyraz w opisach ciekawych przypadków w Czasopiśmie Stomatologicznym lub w ukazujących się sukcesywnie kolejnych wydaniach podręcznika „Stomatologia Wieków Rozwojowego” (1987, 1993, 1999, 2003).

W pierwszym okresie działalności Polikliniki Stomatologicznej dla Dzieci personel lekarski zatrudniony na etacie Akademii Medycznej przedstawiał się następująco: lek. dent. Krystyna Czarnocka, Anna Dobrzańska, Maria Szpringer, Eugenia Szymańska-Jachimczak, a na etacie Państwowego Szpitala Klinicznego: lek. dent.: Lucyna Augustyniak, Danuta Galińska, Zdzisława Gutkowska, Irena Malanowska, Krystyna Nitecka i Wiesława Wiraszko oraz lek. ortodonta Maria Chojecka, technik ortodontyczny, 5 pomocy dentystycznych i jedna woźna.

W pierwszych dwóch latach, na zlecenie profesora Janusza Krzywickiego lekarze pracowali pod bezpośrednią opieką dr Jadwigi Polakowskiej, a od 1953 roku dr Katarzyny Grodzkiej. Należy podkreślić, że powstające później jednostki Stomatologii Dziecięcej w poszczególnych Akademii Medycznych posiadały znacznie korzystniejsze warunki lokalowe i wyposażenie w nowoczesny sprzęt, a więc warunki do prowadzenia dydaktyki były bardziej sprzyjające niż w naszej placówce. Tymczasem w Poliklinice Stomatologicznej dla Dzieci w Warszawie przez wiele lat nie polepszały się warunki lokalowe, jednak mimo to przybyły nowe stanowiska pracy.

W 1970 roku gdy w poszczególnych uczelniach w kraju tworzyły się Instytuty Stomatologii, Poliklinika Stomatologiczna dla Dzieci Akademii Medycznej w Warszawie zmieniła nazwę na Zakład Stomatologii Dziecięcej Instytutu Stomatologii Akademii Medycznej w Warszawie i stała się samodzielną placówką naukowo-dydaktyczną, kierownikiem której do 1980 roku została docent Katarzyna Grodzka.

Przy zwiększonej dydaktyce ze względu na szczupłość lokalu Zakład Stomatologii Dziecięcej był zmuszony zrezygnować z leczenia ortodontycznego, aby wykorzystać ten lokal na zajęcia ze studentami, zyskując w ten sposób dwa stanowiska pracy dla studentów.

Od 1980 roku do 1999 roku funkcje kierownika Zakładu pełniła dr hab. a następnie profesor Maria Szpringer-Nodzak. Kolejno przez 10 lat do 2010 roku kierował Zakładem dr med. Aleksander Remiszewski. Aktualnym kierownikiem Zakładu od 2010 roku jest dr hab. Dorota Olczak-Kowalczyk.

W związku z powiększeniem się bazy lokalowej w roku 1995 oraz zwiększeniem się liczby etatów z nowoczesnym sprzętem, warunki pracy uległy znacznemu polepszeniu. Z czasem następowały również zmiany wśród personelu lekarskiego Zakładu. Jedni przybywali, a inni odchodzili. Z osób zatrudnianych w Zakładzie należy wymienić następujące nazwiska: Barbara Moszczeńska-Cieślakowska, Maria Wacińska-Drabińska, Aleksander Remiszewski, Joanna Georgijewska, Anna Gordon, Małgorzata Piętowska, Dorota Stańczak-Sionek, Dorota Dołża-Gronowska, Adam Goliński, Jerzy Perendyk, Tomasz Falkowski, Wojciech Szczytnicki, Monika Skoczylas.

Obecnie w Zakładzie Stomatologii Dziecięcej zatrudnieni są lekarze: Dorota Olczak-Kowalczyk, Jadwiga Janicha, Halszka Boguszewska-Gutenbaum, Dorota Gajdzik-Plutecka, Anna Grzybowska, Anna Turska-Szybka, Iwona Sobiech, Piotr Sobiech, Justyna GrudziąŜ-Sekowska, Paweł Jasiński, Anna Piróg, Michał Gefrerer, Emil Korporowicz oraz rezydenci: Ewa Michałek-Pasternak, Dorota Teodorczyk i Katarzyna Kochman.

PRACA USŁUGOWA

W pierwszych dwóch latach istnienia Polikliniki Stomatologicznej dla Dzieci Akademii Medycznej w Warszawie wszystkie zabiegi u małych pacjentów wykonywali lekarze, ponieważ nie było jeszcze zajęć klinicznych dla studentów stomatologii. Już w pierwszych dniach otwarcia przychodni zgłaszali się mali pacjenci najczęściej w wieku żłobkowym i w wieku przedszkolnym, rzadziej w wieku szkolnym, gdzie lekarze stomatolodzy zapewniali im pełny zakres niezbędnych zabiegów leczniczych w zakresie leczenia zachowawczego, chirurgicznego i ortodontycznego oraz profilaktyki ortodontycznej i fluorkowej.

Należy podkreślić, że Poliklinika Stomatologiczna dla Dzieci jako jedna z pierwszych w Polsce wprowadziła do profilaktyki choroby próchnicowej związku fluoru metodami endo- i egzogennymi. Również jako pierwsza w kraju wprowadziła do profilaktyki próchnicy lakier fluorowy Duraphat. Dwuletnie badania nad stosowaniem lakieru Duraphat u dzieci 3,5-letnich w 18 przedszkolach w dzielnicy Żoliborz w Warszawie – wspólnie ze stroną szwedzką (Karolinska Institute) wykazały, że w uzębieniu dzieci z tak dużą aktywnością próchnicy jaka jest w kraju, ten stosowany preparat daje niewielki efekt profilaktyczny i należałoby jednocześnie łączyć stosowanie Duraphatu z innymi metodami profilaktyki fluorkowej.

Aby ocenić potrzeby lecznicze u najmłodszych dzieci na terenie miasta stołecznego Warszawy przeprowadzano systematycznie badania stanu jamy ustnej dzieci we wszystkich żłobkach oraz wszystkich przedszkolach. Wyniki tych długotrwałych badań ciągłych dały wymierne efekty, ponieważ można było ocenić zarówno stan liczbowy wyrzniętych zębów mlecznych i zębów stałych u dzieci, jak również ocenić stan zdrowotny zębów mlecznych i pierwszych trzonowych stałych. Uzyskane z tych badań wyniki pozwoliły ustalić przeciętne terminy wyrzynania się u dzieci poszczególnych zębów mlecznych oraz wyrzynających się w pierwszym etapie zębów stałych.

Można było również ocenić stopień zagrożenia chorobą próchnicową poszczególnych grup zębów mlecznych oraz zębów pierwszych trzonowych stałych. Generalnie na terenie m.st. Warszawy stwierdzono bardzo duże zagrożenie uzębienia dzieci chorobą próchnicową zarówno w wieku żłobkowym, jak i przedszkolnym, co pozwoliło zaplanować zabiegi lecznicze i profilaktyczne.

Stopniowo unowocześniano sprzęt i wprowadzano aparaturę diagnostyczną służącą do terapii i profilaktyki, co ułatwiało pracę studentom i lekarzom, i podnosiło efektywność pracy. Zgodnie z tendencjami znanymi w świecie ośrodków stomatologii dziecięcej wprowadzono nowe leki, preparaty i materiały, ulepszano metody leczenia uzębienia mlecznego i stałego u dzieci. Główny nacisk kładziono na profilaktykę choroby próchnicowej, stosując związki fluoru w formie roztworów, żeli, past i lakierów z zawartością fluoru.

W ramach oświaty zdrowotnej były organizowane okresowe spotkania z rodzicami i opiekunami dzieci w przedszkolach i szkołach, gdzie omawiano przyczyny chorób zębów i jamy ustnej oraz zasady zapobiegania im w domu. Ponadto 12-osobowy zespół Zakładu opracował dwa poradniki dla rodziców: „Jak dbać o zęby dziecka” oraz „Wszystko o zębach twego dziecka” (1996 i 1999) pod redakcją M. Szpringer-Nodzak. Były to przewodniki dla odbiorców, wyjaśniające, jak należy dbać o zdrowie jamy ustnej dziecka.

Stwierdzane wyniki badań uzębienia dzieci oraz proponowane metody leczenia i zapobiegania lekarze zamieszczali w czasopismach stomatologicznych oraz w poszczególnych wydaniach podręcznika „Stomatologia Wieku Rozwojowego”, a także przekazywali lekarzom zatrudnionym w poradniach dziecięcych, w szkolnych gabinetach stomatologicznych oraz uczestniczącym w kursach szkolenia zawodowego.

W ramach pracy usługowej prowadzono współpracę z Oddziałem Niemowlęcym Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie, co pozwoliło na ocenę terminu początku ząbkowania od terminu porodu, a także masy urodzeniowej dziecka, a u dzieci z opóźnionym ząbkowaniem badano zachowanie się wapnia, fosforu i 25-OH witaminy D w surowicy krwi.

Współpracowano również z Kliniką Pediatrii, Skaz Krwotocznych i Chorób Krwi w Warszawie, co pozwoliło na wprowadzenie odpowiednich metod postępowania u dzieci chorych na hemofilię czy chorobę Willebranda, aby właściwie zadbać o stan zdrowotny uzębienia i zminimalizować konieczność ekstrakcji zęba, która u tego rodzaju pacjentów wymaga specjalnego przygotowania.

Aby doskonalić metody leczenia i profilaktyki u dzieci Zakład Stomatologii Dziecięcej ISAM w Warszawie współpracował również z ośrodkami zagranicznymi. Współpraca naukowa z Zakładem Kariologii Uniwersytetu Karolinska w Sztokholmie pozwoliła na zastosowanie lakieru fluorowego u dzieci w przedszkolach warszawskich i ocenę jego profilaktycznego działania na uzębienie dzieci w naszych realiach – przy bardzo dużym zagrożeniu uzębienia dzieci chorobą próchnicową.

Zakład Stomatologii Dziecięcej współpracował również z Zakładem Edodoncji Uniwersytetu w Lund (Szwecja) co pozwoliło na wdrożenie niestosowanej dotychczas metody biologicznego leczenia miazgi przy zastosowaniu nowej techniki zabiegu. W ten sposób wzbogacono metody przyżyciowego leczenia miazgi zęba o „częściową amputację miazgi”, której zastosowanie stosunkowo często ratowało żywotność miazgi w zębach stałych niedojrzałych u dzieci po urazach mechanicznych.

Adres do korespondencji:

*Jadwiga Janicha

Zakład Stomatologii Dziecięcej IS WUM

ul. Miodowa 18, 02-647 Warszawa

tel.: (22) 502 20 31

e-mail: pedodoncja@wum.edu.pl